

Marktordening

De VVD en in het bijzonder haar politieke leider Frits Bolkestein voeren nu al weer gedurende een decennium een ware kruistocht voor meer markt en minder ordening. In het paarse kabinet-Kok wordt deze politieke filosofie met verve uitgedragen door de ministers Wijers (D66) en – in iets mindere mate – Zalm (VVD). Zij willen meer concurrentie, meer flexibiliteit en meer creativiteit op onze markten. Zij willen dat, omdat globalisering van economie en cultuur dat vereist. Het is een verlangen ingegeven door toenemende wereldwijde concurrentie. We hebben in Nederland te veel geregeld en vastgelegd waardoor we onvoldoende in staat zijn alert te reageren op de veranderingen om ons heen. Veranderingen die we door de internationalisering van maatschappij en economie niet meer buiten de deur kunnen houden. Met name de moderne vormen van informatietechnologie, de uitbreiding van de elektronische snelweg en de modulering van de productie van goederen en diensten dwingen ons daartoe.

De rigiditeiten waar we last van hebben zijn geconcentreerd in de uitgebreide en gedetailleerde regelingen van onze sociale zekerheid, in de afscherming van onze arbeidsmarkt door cao's en vooral het algemeen verbindend verklaren daarvan en ten slotte in allerhande vormen van marktordening en brancheorganisatie. Dat samenstel van regels en wetten dat alle betrokkenen bindt, zorgt ervoor dat ons bestel buitengewoon inflexibel is geworden. Het paradoxaal nu, is dat het oogmerk van deze regelingen is geweest om het zwakke te beschermen en om de kwaliteit sterk te verbeteren. De uitwerking is echter dat na verloop van tijd het zwakke wordt uitgesloten – het systeem verstevigt de positie van de gevestigden en verzwakt de positie van de buitenstaanders – en dat de kwaliteitsverbetering gepaard gaat met de uitsluiting van concurrentie.

Een tegenbeweging tegen de roep om meer vrije markt en minder afschermende regelgeving kon niet uitblijven. Ook in *ESB* is daarvan verslag gedaan. In het vorige nummer stonden twee artikelen, één van S.K. Kuipers – naast wetenschapper ook kroonlid van de SER – en één van F. van Waarden. De eerste geeft een theoretische verhandeling ten beste over het heil dat beperking van onzekerheid heeft voor het goed werken van markten. De tweede laat zien dat marktordening in het kader van de PBO heeft geleid tot sterke bedrijven en bedrijfstakken. De boodschap is duidelijk: het huidige stelsel van marktordening heeft uiterst positieve effecten. De impliciete boodschap is, dat de adepten van te veel vrije markt een halt dient te worden toegevoerd.

Naar mijn oordeel maken beide heren een forse denkfout, die wordt veroorzaakt door hun a-historische kijk op de werkelijkheid. Natuurlijk kunnen in bepaalde situaties marktordening en onzekerheidsbeperking een verstandige strategie zijn en bijdragen aan kwaliteitsverbetering, concurrentiebevordering

en forse economische groei. Wat bepalend is, zijn de omstandigheden. Omstandigheden die naar hun aard afhankelijk zijn van tijd en plaats.

De marktordening in de landbouw en de daaraan gerelateerde voedingsmiddelenindustrie is een direct produkt van de grote landbouwcrisis in het interbellum. De bedrijfstakken werden geconfronteerd met een zeer harde gulden, gevolg van de gouden-standaardpolitiek van de kabinetten-Colijn, die hun toch al slechte concurrentiepositie verder ondergroef. Daarnaast was er sprake van overproductie en van zeer kleinschalige productie. In de bedrijfstakken moest men dikwijls genoegen nemen met minder dan de kostprijs. Een situatie die leidt tot een keiharde sanering met schrijnende faillissementen. Omdat het hier om voedselvoorziening ging en de regering dat van een vitaal nationaal belang vond, hetgeen het in de toenmalige wereldorde ook was, vond zij dat ze de vrije markt niet op zijn beloop kon laten. Er werd besloten tot drastische marktordening met als doel betere prijzen, modernere produktietechnieken en een zekere schaalvergroting. Na de oorlog was deze noodzaak in nog veel sterkere mate aanwezig en is marktverordening geformaliseerd in de Wet op de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Een wet die particuliere belangenbehartigingsorganen de bevoegdheid geeft om binnen zekere kaders marktordening af te dwingen. Deze organen treden op als pseudo-overheden en zijn gemachtigd een ieder, binnen het kader van de wet, die opereert binnen de bedrijfstak te binden. Iets soortgelijks kan worden gesteld voor de ordening op de arbeidsmarkt door het afsluiten van cao's en door de algemeen verbindend verklaring van die cao's. Heel zinnig in een tijd dat de factor arbeid in het defensief was en bovendien zeer collectief van karakter was.

Die omstandigheden zijn inmiddels veranderd. De bedrijfstakken in de landbouw opereren intussen op internationale markten waarop steeds minder beschermend wordt opgetreden en ook de arbeidsmarkt begint – qua kostenstructuur – steeds internationaler trekken te tonen en verliest daarenboven steeds meer van zijn collectieve verschijningsvorm. Dat nu vereist een openbreken van de beschermende regelgeving, opdat de concurrentie op wereldschaal kan worden aangegaan, nieuwe initiatieven een kans krijgen en de heilzame uitwerking van de toetreding van buitenstaanders op deze relatief gesloten markten kan plaatsvinden.

Alles wat te lang wordt volgehouden verkeert op den duur in zijn tegendeel; in het menselijk leven is niets voor de eeuwigheid gegeven.

W.S.P. Fortuyn